

ІНТЕРВ'Ю: ЖАНР ЖУРНАЛІСТИКИ І ВИД НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

Інтерв'ю (англ. *interview* - обмін поглядами, фактами, відомостями, від *inter* – між та *view* - погляд, думка) — це спілкування, вибудоване через безпосередній контакт журналіста з одним або кількома співрозмовниками. Учасників інтерв'ю називають: *інтерв'юер* (той, хто бере інтерв'ю) та *респондент*.

Як жанр журналістики інтерв'ю у вигляді відповідей особи на запитання журналіста представляє суспільно вагому актуальну новину. Від бесіди інтерв'ю відрізняється тим, що в процесі бесіди відбувається *обмін інформацією* (співрозмовники володіють нею рівною мірою), тоді як в основу інтерв'ю покладено *запит інформації журналістом*. Інформація зазвичай переплітається з експресивними оцінками подій і осіб. Ідеальне інтерв'ю має виглядати як невимущена розмова двох співрозмовників, один з яких поінформований з певної теми більше за іншого. Майстерність журналіста полягає в тому, щоб «розговорити» співрозмовника, скерувавши його думки в цікавому для аудиторії напрямку.

У правильно побудованому інтерв'ю виділяють три фази:

- *попередня інформація* (дає уявлення про особу, яка дає інтерв'ю, а також про ситуацію спілкування),
- *ядро (основний зміст)* - тут увагу спрямовано на об'єкти (теми інтерв'ю) і цілі комунікації;
- *резюмування* полягає у виробленні кінцевої тези і підбитті підсумків розмови (може виступати у вигляді заголовка інтерв'ю з врізом¹).

Проілюструємо це уривками з інтерв'ю, яке кореспондент Укрінформу Олег Снітовський узяв в Івана Марчука².

Народний художник України, лауреат Національної премії України імені Т.Шевченка, почесний громадянин Києва і Тернополя зізнається, що "завжди любив вересень і день, коли після літа йшов до школи".

Про свої шкільні роки член «Золотої гільдії» Міжнародної академії сучасного мистецтва в Римі, один із 100 геніїв сучасності за рейтинговим опитуванням у Великобританії Іван Марчук розповів кореспондентові Олегу Снітовському.

¹ Вріз – частина тексту, яка акцентує увагу на цікавому або корисному фрагменті інтерв'ю, може містити статистичні дані, цифри, на які посилається респондент. Містить 10-300-500 знаків. Вріз верстають крупнішим шрифтом, часто виділяють рамкою.

² Подано в скороченому варіанті.

- Свого часу Ви казали, що закінчили 15 університетів. Що це за університети?

- Найголовніший мій університет - сільська школа в Москалівці Лановецького району на Тернопільщині. А 15 університетів - це образ, то мої сільські університети. Тут і вміння пасти гусей, знати, як користуватися сокирою, пилюкою, граблями, лопатою... А ще - вміти обійти корови, вівці, кури, свині, як посадити, щоб вродило. Це все дає знання. Кожен такий університет - унікальний сам по собі. Мене гартувало сільське дитинство.

- Найбільше у школі, мабуть, любили малювання?

- Такого предмета у школі тоді не було. Я дуже любив фізичну географію. Ріки, моря, держави, острови, півострови, столиці. Все це я знав і любив понад усе. Мене в мандри завжди тягнуло. А стати художником мріяв десь із класу сьомого. Тоді малював усе, що бачив: людей, курей, гусей, корів на вигоні. А коли на районну виставку намалював портрет Тараса Шевченка, то всі вже в селі називали мене художником...

Щовересня Іван Марчук приїжджає у свою Москалівку. Тут його духовне осердя, тут він створив свої найкращі роботи. Цьогоріч художник знову обов'язково приїде на Тернопільщину, у рідне село. Приїде до школи й подарує своїм маленьким землякам нову книгу-фотоальбом "Я - серед вас. Іван Марчук і Тернопільщина". А ще він зайде в музей, створений у школі, - музей Івана Марчука, де експонуються подаровані митцем картини, яким би позаздрили виставкові центри України та світу. І буде щира розмова з юними односельцями та побажання їм від славетного земляка: "Вчитись і дивуватися! Тоді й будуть здолані життєві вершини".

За формою викладу подане вище інтерв'ю становить повний текст розмови (діалогу) двох осіб, тобто є *класичним*. Трапляється, що поставлені інтерв'юером питання не видруковуються, а все сказане особою систематизується за тематикою, відповіді подаються в скороченні, викладаються найбільш істотні думки. Таке інтерв'ю називають *монологічним*. Як приклад подаємо уривки з інтерв'ю Лесі Ворониної «Українській правді» (журналісти Ірина Славінська, Галина Титиш)

Як привчити дітей до читання

Діти обирають ті книжки, яким вірять, з героями яких можуть себе ототожнювати.

Ви пригадуєте, як критикували у нас "Гаррі Поттера" Джоан Ровлінг, як звинувачували її в усіх смертних гріхах? Але це семикнижжя здійснило переворот у дитячій літературі, читання знову стало модним.

Діти повернулися до книжок, заразилися цією чарівною хворобою – книгоманією і вже не уявляють свого життя без книжки.

Власне, саме талановита й захоплива книжка може стати протиотрутою, ліками від тотальної попси, що заповонила світ, прищепити дитині добрий смак, розвинути уяву, навчити думати й робити власні висновки.

Паралімпійська література

Колись я придумала таке визначення, як "паралімпійська література", і стосується воно усіх тих "правильних", квазіпатріотичних і неймовірно нудних книжок, де сердешних діточок повчають, як треба жити на світі.

Але при цьому жодна дитина з власної волі таких книжок не читатиме, а прийматиме їх, як "гіркі ліки". І жодні патріотичні гасла й заклики не примусять малого читача таку книжку полюбити.

Мені здається, що серіал "Альф", мультфільми "Тачки" чи "Шрек" у блискучому перекладі українською Олекси Негребецького зробили для популяризації української мови більше, ніж всі розмови про калину та солов'їв.

Про шкільну програму з української літератури

В нашій дитячій літературі донедавна був майже відсутній нормальний сильний і життєрадісний українець. Згадайте шкільну програму. Я пам'ятаю, як у школі після читання "Новини" Стефаніка просто захворіла.

Розумію, що дитині треба прищеплювати доброту й співчуття до страждених, але ж робити це треба так, щоб не викликати у читача жах і відчуття зневіри й безвиході! Ну чому всі наші герої неодмінно мають страждати?

Мене досить часто запрошують виступати перед школярами. І коли я у них запитую, які книжки з шкільної програми їм сподобались, то крім "Тореадорів з Васюківки" Всеволода Нестайка діти не називають жодних інших творів. А на запитання: чому? – відповідають: "Бо в усіх інших книжках всі мучаться і вмирають".

Нещодавно шкільну програму з української літератури змінили. Можливо, вплинула критика. Туди ввели багато творів сучасних українських письменників, які пишуть у жанрах, які так люблять діти: детективи, пригоди й фантастика.

Втрапили до програми і мої тексти. І я дуже сподіваюсь, що мої фантастичні історії не розчленують на "тему" та "ідею". І що у дітей не пропаде до них інтерес.

Шкода тільки, що з оновленої програми не увійшли блискучі історичні твори Володимира Рутківського. В сучасній шкільній програмі і так майже немає текстів "для хлопчиків" та ще й пов'язаних з українською історією й написаних так майстерно й цікаво.

Володимир Рутківський – постать в нашій літературі унікальна. Людина, яка десятки років писала в шухляду, аж поки, після виходу у видавництві "А-ба-ба-га-ла-ма-га" його пригодницької трилогії про хлопчиків-джур, дочекалася слави та визнання.

Рутківський зробив переворот в українській дитячій літературі, так само, як Ровлінг - у світовій. Щоправда, пані Джоан не довелося долати стільки перепон на шляху до свого читача.

Види інтерв'ю за комунікативним наміром (метою) можна показати у вигляді таблиці:

Протокольне інтерв'ю	отримання офіційних роз'яснень в офіційної особи високого рангу
Інтерв'ю-анкета	з'ясування думок з певного питання в різних співрозмовників, найчастіше різними особам ставлять одне й те питання, проводиться, як правило, поза студією
Інтерв'ю-думка	включає коментар події, явища, факту
Інтерв'ю-портрет	розкриття особистості співрозмовника, створення його соціально-психологічної та емоційної характеристики, виявлення його системи цінностей
Інтерв'ю-зарисовка	окрім передання змісту розмови, окреслюється обстановка бесіди, її характер і т. ін.

За кількістю учасників виділяють інтерв'ю *індивідуальні* та *масові* - з прес-конференцій і брифінгів. До «малих» форм інтерв'ю відносять інтерв'ю-експрес, бліц-інтерв'ю. До жанру інтерв'ю часом відносять і бесіди за "круглим столом".

Розрізняють інтерв'ю *інформаційне* та *аналітичне*. Якщо журналіст ставить своїм завданням лише повідомлення аудиторії отриманих від особи відомостей, ніяк не намагаючись їх коментувати, можна говорити, що він створює *інформаційне інтерв'ю*. Воно несе в собі лише повідомлення про факт, відповідаючи на питання: хто? що? де? коли? *Аналітичне інтерв'ю* містить аналіз факту, відповідаючи при цьому на питання: чому? яким чином? що це значить? і т. ін. Запитання формулюються таким чином, щоб спричинити висвітлення вузлових

моментів певної події, явища, процесу, ситуації. Журналіст своїми запитаннями створює напрямок аналізу, який зазвичай здійснює той, у кого беруть інтерв'ю, коментує відповіді, часом навіть вступає зі співрозмовником у суперечку.

Найскладнішим є *проблемне* інтерв'ю. Інтерв'юєр має заздалегідь обміркувати основні тези бесіди, свої запитання й судження, передбачити реакцію на них співрозмовника, його можливі контраргументи і свої на них відповіді.

Портретне і проблемне інтерв'ю виходять за рамки інформаційної та наближаються до аналітичних жанрів.

Ексклюзивним інтерв'ю (від англ. exclusive — виключний) називають узятий у певної особи інформаційний матеріал, виняткове право на оприлюднення якого надано конкретній людині або засобу масової інформації.

За типом комунікативної стратегії інтерв'ю поділяють на такі типи: 1) діалог – з'ясування, пояснення; 2) діалог – суперечка, дискусія; 3) діалог – унісон.

У школі можна організувати інтерв'ю із запрошеним до шкільної Літературної вітальні письменником, із учасником Другої світової війни, який виступив перед школярами з нагоди святкування Дня Перемоги. На вечорі, присвяченому Дню учителя «журналіст»-учень може взяти інтерв'ю в першої вчительки свого класу. Підбиваючи підсумки участі школярів в учнівських олімпіадах, учитель математики може взяти інтерв'ю в свого учня, який став переможцем змагання міжнародного рівня. Цікаво взяти інтерв'ю у випускників школи різних поколінь, що покладе початок створенню інформаційного банку, який цікаво й корисно поповнювати.

Такі інтерв'ю зазвичай готуються заздалегідь, питання й відповіді обговорюються, проводяться репетиції. Якщо інтерв'ю буде видруковане в шкільній стіннівці чи оприлюднене на інтернет-ресурсі, його текст необхідно узгодити в респондентом. Етика журналіста забороняє довільне трактування змісту сказаного особою, яка давала інтерв'ю, самовільне вилучення її думок і оцінок.

У друкованих виданнях інтерв'ю найчастіше подають у вигляді *запитань-відповідей*. Подаємо уривок з інтерв'ю Святослава Вакарчука журналу «Кореспондент».

Нещодавно пройшла інформація про те, що хочуть скасувати закон про обов'язкове звучання української музики на радіо. Хоча, можливо, вітчизняній музиці вже й не потрібні ніякі квоти?

- У країні, яка існує лише 20 років і в якій не було системи державної підтримки свого мистецтва, така підтримка потрібна. Яким чином – квотами, дотаціями, разовою допомогою, – тема окрема, але не можна культуру повністю віддавати на відкуп ринку. З іншого боку, я категорично проти преференцій і тепличних умов для якихось вибраних видів мистецтва або "наближених" імен. У нас же, як завжди, крайнощі: одні кричать, що треба з ранку до вечора крутити українську

музику, і не важливо, якої вона якості, інші – що потрібно пустити все на самоплив, а ринок все розсудить. Перша позиція екзальтована, друга – цинічна. Потрібно шукати не просто золоту середину, а комплексне рішення.

Але за цим стоїть головне: чиновники, відповідальні за культуру, і взагалі вся українська влада повинні дійсно мати бажання підтримати своє. А цього так і не сталося. Це стосується всього, всіх реформ. Не буду давати політичних оцінок, по-перше, тому що їх дають всі кому не лінь, по-друге, чого їх давати – все і так видно. Мені сумно і прикро не за те, що відбувається з українською політикою, а за те, що нічого не відбувається з українським суспільством. За 20 років ні революції, ні розчарування в політиках нас нічому не навчили, у тому числі найголовнішому: ти є господарем своєї долі. Ми хочемо бути європейцями, але основне, що відрізняє європейця, західну культуру, – відповідальність. Вони можуть зовні здаватися легковажними або інфантильними, але насправді вони дуже відповідальні. Вони не думають: "Я маленька людина – що я можу?". Вони виходять боротися за свої права і не допускають вольностей чиновників.

Записане на відео реальне інтерв'ю можна викласти на шкільному веб-сайті або YouTube, організувавши його обговорення на форумі.

Уявне інтерв'ю можна організувати як ділову гру. В такому разі його учасниками можуть стати історичні особи, науковці, художники й письменники, актори та спортсмени. У процесі вивчення літературного твору уявне інтерв'ю з його автором або персонажем школярі можуть підготувати, працюючи в командах.

У процесі підготовки як реального, так і уявного інтерв'ю слід дотримувати правил, якими керуються сучасні журналісти. Такі правила будуть корисні школярам, які братимуть у підготовці інтерв'ю участь.

Якщо йдеться про реальну людину, потрібно якнайбільше дізнатися про її життєвий шлях, професійні успіхи і невдачі, погляди, інтереси, захоплення. Необхідно ретельно вивчити тему майбутньої розмови. Підготувавши «основний» блок питань, варто дібрати кілька додаткових, «запасних», які допоможуть активізувати розмову, якщо вона почне загасати.

Головні правила проведення інтерв'ю такі:

- Запитувати про професійне, а вже потім про особисте.
- Не запитувати про те, що всім відомо та зрозуміло. Досліджувати тему з нового ракурсу.
- Запитання формулювати недвозначно й чітко. Не допускати некоректних запитань.
- За потреби ставити уточнювальні питання.
- Спрямовувати розмову. Виявляти гнучкість, переформулюючи та коригуючи питання.
- Перепитувати, якщо співрозмовник переводить розмову на інше. Одне запитання можна ставити тричі.

- Заповнювати паузи запитаннями. Не допускати, щоб співрозмовник повторювався.
- Сприяти ефективності спілкування, вдаючись до невербальних засобів (мови жестів і тіла).
- Стежити за часом. Оптимальна тривалість інтерв'ю он-лайн – 15-20 хв.
- Завершити інтерв'ю підбиттям підсумків. Можна зробити це самому або ж надати слово співрозмовнику. Необхідно подякувати співрозмовнику за щирість.

Помилки, яких слід уникати:

- Неврахування складу аудиторії, її віку, освіти, інтересів, запитів. Питання й відповіді мають бути обов'язково зрозумілі та цікаві людям, які слухатимуть або читатимуть інтерв'ю.
- Жарти, які зачіпають питання національної гідності, релігії, стосунків між статтями.

Формулювати запитання потрібно таким чином, щоб:

- на нього не можна було відповісти «так» або «ні»: аудиторію цікавлять не однозначної відповіді, а висловлення особою її точки зору;
- воно не підказувало відповідь;
- воно не «розпадалося» на два, а то й більше запитань;
- воно не містило коментарі та особистісні оцінки;
- не включало перебільшення;
- не було занадто складним;
- не було довшим за очікувану відповідь.